

İzmit'te (Nicomedia) Amerikan Misyoner Faaliyetleri

American Missionary Activities in İzmit (Nicomedia)

Özgür Yıldız*

Özet

Bu çalışmada, Amerikan misyonerlerinin İzmit'te yapmış oldukları misyonerlik faaliyetlerine değinilmiştir. Amerikan misyonerleri Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminde çok geniş bir çalışma sahası bulmuşlardır. Bu saha içinde Batı Türkiye Misyonu'nda bulunan İzmit İstasyonunda da din, eğitim ve yardım faaliyetlerinde bulunmuşlardır.

Çalışmanın dini faaliyetler kısmında; İzmit, Adapazarı ve Bahçecik Kiliselerinden bahsedilmiştir. Eğitim faaliyetleri kısmında; İzmit İstasyonundaki okullar ve bu okullar içinde önemli bir yer tutan Bahçecik Yüksek Okuluna değinilmiştir. Son olarak yardım faaliyetleri çerçevesinde Bahçecik Yetimhanesi hakkında bilgi verilmiştir. Tüm faaliyetler Amerikan Board Arşiv belgeleri ışığında aydınlatılmaya çalışılmış ve İzmit'teki misyonerlik faaliyetleri hakkında kısa bilgi vermeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İzmit, Misyonerlik, Amerikan, Bahçecik, Yetimhane

Abstract

In this study missionary activities of American missionaries in İzmit has been explored. During the fall of the Ottoman Empire American missionaries had operated in many areas. In İzmit station of Western Turkey Mission, which was one of the areas where missionaries operated, religious, educational and charity works were conducted by the missionaries.

In the part of religious activities of the study İzmit, Adapazarı, and Bahçecik Church has been mentioned. In the section of educational activities, schools in İzmit Station and particularly Bahçecik College which has a special place among those schools has been discussed. Finally, information about Bahçecik Orphanage has been given within the scope of the charity works. All activities has been tried to be elucidated in the light of archive documents of the American Board, and providing some brief information about missionary activities in İzmit has been attempted.

Key Words: İzmit (Nicomedia), Missionary, Amerikan, Bahçecik (Bardezag), Orphanage

Giriş

İzmit; Marmara Denizi'nin doğusunda ve aynı isimle anılan körfezin uç kısmında yer almaktadır. Nicomedia adıyla Helenistik dönemde kurulan kent, Roma İmparatorluğu zamanında ihtişamlı bir hayat yaşamıştır. Bizans İmparatorluğu döneminde ise kent eski ihtişamını kaybetmesine rağmen stratejik önemini

* Yrd. Doç. Dr., Muğla Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, OSA Tarih Anabilim Dalı, mail: ozgurzyz@gmail.com

Görüş

Akademik Bakış

97

Cilt 5 Sayı 10
Yaz 2012

hep korumuştur.¹ Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemi padişahlarından Orhan Gazi 1337 yılında İzmit'i almış ve bölge Türk hâkimiyetine girmiştir.²

İzmit'te bu tarihten sonra Türkler, gayrimüslimler ile birlikte yaşamaya başlamışlardır. Osmanlı Devleti'nin gücünün doruğunda olduğu yükselme döneminde azınlıklar ile ilgili bir problem yaşanmaz iken, Osmanlı Devleti kan kaybetmeye başlayınca, misyoner faaliyetlerinin de etkisiyle sıkıntılar çıkmaya başlamıştır.

1. İzmit'te Amerikan Board Teşkilatı'nın İlk Çalışmaları ve İstasyonun Kurulması

İzmit'te Amerikan Board Teşkilatının ilk faaliyetleri 1832 yılında Misyoner Bay³ Goodell'in misyonerlerin basmış oldukları "Sütçünün Kızı"⁴ ve "Yeni Ahit" isimli Ermeniceye çevrilmiş iki eseri İzmit'e götürmesiyle başlar. Misyoner Dwight'ın 1838 yılında bölgeyi ziyaretine kadar etkili bir çalışma yapılmamıştır.⁵

Misyoner faaliyetlerinin bir bölgeye girişi genelde bastıkları İncilleri dağıtmakla başlar. 1840 Haziran ayında Misyoner Hamlin ve Dwight tekrar İzmit'i ziyaret etmiş ve burada Pazar ayinine katılmışlardır. Protestanlığın ilkelerini yaymak için Ermeniceye çevirdikleri Yeni Ahit'i dağıtmışlardır.⁶

Protestan misyonerler, bölgede güçlü olan gregoryenlik düşüncesinden dolayı ilk çalışmaya başladıklarında güçlüklerle karşılaşmışlardır. Mesela; Adapazarı, İzmit ve İznik çevresinde Protestanlığa yönelen bazı Ermeniler, Ermeşe Manastırı'na gönderilerek hapsedilmişlerdir. 1846 yılında Adapazarı ve İznik çevresini dolaşan Misyoner Van Lennep, bu şehirlerde hakaretlere maruz kalmıştır.⁷

Amerikan Protestan misyonerleri Osmanlı Devleti içinde çalışmaları sırasında Katolikler, Gregoryenler ve diğer mezheplerin muhalefetiyle karşılaşmışlardır. Tüm güçlülere rağmen misyonerler çalışmalarını devam ettirmişler ve 1856 yılında İzmit'te bir istasyon kurmuşlardır.⁸

Board Teşkilatı tüm dünyada belirli bir yayılma stratejisi izlemiştir. Girdikleri ülkeleri; misyon, istasyon ve dış istasyon olarak bölgelere ayırmışlardır.

- 1 Şennur Kaya-İlknur Aktuğ, "İzmit'teki Azınlık Yapıları" *İTÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, s.33.
- 2 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi I. Cilt*, TTK, Ankara 1994, s.133
- 3 Bay Goodell olarak makalede yer vermemizin nedeni Amerikan misyonerlerinin Osmanlı Devletine eşleriyle birlikte gelmeleridir. Çoğunlukla istasyonlarda misyonerler eşleriyle birlikte misyonerlik çalışmalarını yürüttüğü için makalede bu durumlarda Bay ve Bayan ifadelerine yer verilmiştir.
- 4 ED.G. Prime, *Forty Years in the Turkish Empire or Memories of. Rev. William Goodell*, Cambridge University Press, 1883 New York, p.221.
- 5 H.G.O. Dwight, *Christianity In Turkey: A Narrative of The Protestant Reformation in The Armenian Church*, Ballantyne Printir, London 1854, p.79 ve AD.G. Prime; *a.g.e.*, p. 140
- 6 H.G.O. Dwight, *a.g.e.*, p.115-116.
- 7 Haluk Selvi, "Ermeşe (akmeşe) Manastırı ve Ermeni Olaylarındaki Yeri", *ASAM Türkiye II Kongresi*, ASAM Yayınları, Ankara 2007, s.781.
- 8 Uygur Kocabaşoğlu, *Anadolu'daki Amerika*, İmge Kitapevi, Ankara 2000, s.69

Gazi

Osmanlı Ülkesini de Batı Türkiye Misyonu, Doğu Türkiye Misyonu, Merkezi Türkiye Misyonu, Suriye (Filistin) Misyonu ve daha sonra onlara eklenen Avrupa Türkiye Misyonu olarak beş kısımda incelemişlerdir. İzmit Batı Türkiye Misyonuna bağlı bir istasyondur. İzmit bölgesi geniş bir sahaya hizmet etmekte ve genel olarak 15 dış istasyondan oluşmaktadır. İzmit istasyonunun dış istasyonlarının isimleri şunlardır:⁹ *Adapazarı, Bahçecik, Ovacık, Arslanbey, Armaş, Haskal, Tamluk, Uncular, Kurtbelen, Kartısı, Çengiler, Yeni köy, Keremet, Ortaköy, Sadoğan.*

Amerikan Board Teşkilatı'nın dış istasyon belirleme stratejisine göre o dış istasyonda bir maaşlı görevli bulundurulması esastır. Böyle bir görevli olmadığında dış istasyon sayısı azalabilir. Görevli bulunduğu da dış istasyon sayısı artabilir. Nitekim 1886 yılında İzmit istasyonunda 13 dış istasyon bulunmaktadır. Bunlardan Adapazarı, Bahçecik, Ovacık, Arslanbey önde gelenleridir.¹⁰

Misyonerlere göre; Kuzeyinde Gemlik Körfezi bulunan İzmit, İstanbul sahasının önemli bir parçası olup, misyonerlik çalışmaları için önemli bir bölgedir. 1901 yılında nüfusu 250. 000 olan Nicomedia bölgesi, Marmara'da geniş bir bölgeyi kapsamakta ve yoğun olarak Ermeni nüfusu üzerinde misyonerlik çalışmaları yapılan bir istasyon konumundadır.¹¹

Yine misyoner kayıtlarına göre; İzmit istasyonunun 1908 yılında nüfus verileri şu şekildedir: Müslüman: 183.000, Ermeni: 65.000, Rum: 22.000, Yahudi: 2.000,

1908 yılında köy sayısı şöyledir: Karamürsel: 71 köy, Adapazarı: 229 köy, Kaudra¹²: 523 köy, Guave¹³: 110 köy, İzmit: 83 köy.

1908 yılında, Müslüman köyleri ve okulları bölgede son derece öneme sahiptir. Görüldüğü üzere nüfusun büyük çoğunluğu Müslüman'dır. Misyonerlik çalışmalarında Board Teşkilatı, Osmanlı Devleti içinde önemli bir engelle karşılaşmamaktadır. Misyonerler bu bölgede Rumlar üzerinde faaliyetlerinde, Ermenilere göre biraz daha başarısızdırlar.¹⁴

2. İzmit'te Amerikan Misyonerleri ve Faaliyetleri

Amerikan Board Teşkilatı İzmit'te bir Amerikalı misyoner buldurmaya çalışmıştır. Teşkilat bulundurduğu misyoner ve diğer görevliler vasıtasıyla bölgede; dini faaliyetler, eğitim faaliyetleri ve yardım faaliyetleri yapmışlardır. Bölgede bulunan misyonerler ve yaptıkları faaliyetler teşkilatın yapısını ve misyonerlerin İzmit için düşüncelerini daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

9 Amerikan Arşiv Belgeleri, PAPERS OF THE AMERICAN BOARD OF COMMISSIONERS FOR FOREIGN MISSION (P.A.B.C.F.M), UNIT: 5(ABC 16,9,3)'dan alınmıştır. Dipnotlarda mikrofilm no (reel) ve belge numarası şeklinde verilmiştir. 1885 yılı verilerine göre; P.A.B.C.F.M. Reel 596, Belge No:339

10 P.A.B.C.F.M. Reel 596, Belge No: 215.

11 P.A.B.C.F.M. Reel 608, Belge No: 779, 780, 781.

12 Kandıra

13 Geyve

14 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 681.

a. Misyonerler ve Diğer Görevliler

1856 yılında istasyon kurulduktan sonra faaliyetler artarak devam etmiştir. Amerikan Board Arşiv belgelerine göre; 1860 yılından itibaren yapılan misyonerlik çalışmaları daha detaylı aktarılabilir. 1860- 1901 yılları arasında İzmit'te Amerikan Board Teşkilatının çalışanları Ek tablo: 1'de ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.¹⁵

Amerikan Board Teşkilatı 1860 yılında İzmit'te 2 misyoner görevlendirmiştir. 1861 yılında misyonerlerin çalışmaları sonucunda 171 kişi Protestan olmuştur.¹⁶ 1862 yılında 1 misyoner, 1 papaz, 1 vaiz, 3 öğretmen bölgede görev yaparken bölge kilisesinin 56 üyesi vardır.¹⁷ İzmit haricinde Bahçecik ve Adapazarı'nda Protestan kilisesi bulunmaktadır.¹⁸ 1862 yılında Protestan sayısı 198 olmuştur.¹⁹ 1863 yılında 1 kadın 1 erkek iki misyoner çalışmaktadır. 1 vaiz 3 öğretmen görev yapmakta kilise faaliyetleri sürmekte Pazar ayinlerine ortalama 105 kişi katılmaktadır.²⁰ 1863 yılı içinde 206 Protestan olmuştur.²¹ 1863-1869 yılları arasında misyoner teşkilatı İzmit'te sürekli olarak bir Amerikalı misyoner bulundurmıştır.

1871-1873 yılları arasında Amerikalı bir misyoner çalışmaları sürdürürken Kilise çalışmaları ve okul çalışmalarını bir izinli vaiz ve öğretmen yürütmüştür. 1883-1887 yılları arasında 1 Papaz, 1 İzinli vaiz ve 1 öğretmen istasyon çalışmalarını Board Teşkilatı adına İzmit'te yürütmüştür. İzmit bölgesi geniş bir sahaya hizmet etmekte ve genel olarak 1885 yılında 15 dış istasyondan oluşmaktadır.²² 1886 yılında İstasyon temsilcisi Bay Smith'dir.²³

1901 yılında İzmit'te misyoner bulunmamasına rağmen diğer dış istasyonlarda 6 misyoner çalışmakta, 19 erkek 16 kadın öğretmen görev yapmaktadır. Toplam 3 kilisede 481 cemaati bulunmaktadır.²⁴ 12 okulda 809 öğrenci eğitim almaktadır.²⁵ Bu yıl içinde bölgede Bahçecik Okulu ve Adapazarı faaliyetleri daha etkili olmaktadır. Bu nedenle misyoner öğretmenler buralardaki okullarda görev yapmaktadır. 1903 yılında İzmit İstasyonu'nun yöneticisi Par-nag İskenderian'dır.²⁶

15 P.A.B.C.F.M. Reel 582, Belge No:4, 9, 15, 21, 27, 33, 39, 48, 58, 67. ve Reel 588, Belge No:144, 154, 162, 181, 198, 212, 241. ve Reel 596, Belge No: 301, 324, 339, 356,382. ve. Reel 607, Belge No: 175, 212, 465 ve Reel 617, Belge No: 211.

16 P.A.B.C.F.M. Reel 582 Belge No: 12.

17 P.A.B.C.F.M. Reel 582 Belge No: 15.

18 P.A.B.C.F.M. Reel 582 Belge No: 16.

19 P.A.B.C.F.M. Reel 582 Belge No: 19.

20 P.A.B.C.F.M. Reel 582 Belge No: 21.

21 P.A.B.C.F.M. Reel 582 Belge No: 24.

22 P.A.B.C.F.M. Reel 596 Belge No: 339

23 P.A.B.C.F.M. Reel 596 Belge No: 108.

24 P.A.B.C.F.M. Reel 617 Belge No: 202.

25 P.A.B.C.F.M. Reel 617 Belge No: 203.

26 P.A.B.C.F.M. Reel 617 Belge No: 330.

1908 yılı raporunu R. Chambers düzenlemiştir. ²⁷ Ona göre, 1908 yılında Amerikan Board'un İzmit'te yabancı çalışanları şu şekildedir:²⁸ 1 misyoner ailesi Bahçecik'te; 3 kadın misyoner Adapazarı Kız Yüksek Okulu'nda; 1 İngiliz kadın Bahçecik; 1 İngiliz hemşire Bahçecik; 1 Kanadalı öğretmen Bahçecik Yüksek Okul; 1 İsviçreli öğretmen Bahçecik Yüksek Okul.

1908 yılında İzmit istasyonu genelinde yerli çalışanlar 4 vaiz, 39 öğretmen ve İncil çalışmaları yapan 1 kadın bulunmaktadır. Dini çalışmalar 11 toplantı yerinde sürmektedir. 3 düzenli kilise bulunmakta toplam cemaat 461 tanedir. 505 kişide Pazar ayinlerine katılmaktadır. Hıristiyanlık çalışmalarına bölgede bulunan Protestan yerli halk 252.35 Türk Lirası bağış yaparak katkıda bulunmuştur.²⁹

Tablo ve belgeler incelendiğinde İzmit merkezinde misyoner, papaz, öğretmen ve vaiz gibi görevlilerin çalıştığı ve Protestanlaştırma faaliyetlerinde bu kişilerin ön plana çıktığı görülmektedir. İzmit İstasyonunda Amerikalı misyonerlerin faaliyetlerinin Bahçecikte yoğunlaştığı görülmektedir. Dini çalışmaların yanında eğitim ve yardım çalışmalarının da bu istasyonda etkili olduğunu söylemek mümkündür.

b. Dini Faaliyetleri

1847 yılında Harootun Minasian İzmit Protestan kilisesinde hizmet etmeye başlamıştır. Böylece dini çalışmalar İzmit'te kilise ile birlikte yapılmaya başlamıştır.³⁰ Kilise verileri 1860 yılından sonra düzenli olarak kayıt altına alınmıştır. Bu veriler göre 1860-1901 yılları arasında İzmit merkezinde kilise çalışmaları Ek Tablo: 2'de ayrıntılı olarak sunulmuştur.³¹

1860 yılından itibaren kilise üyeleri artmış, ortalama Pazar ayinlerine katılan kişilerin sayısı ise düzenli bir seyir göstermemiştir. İzmit'te bulunan Protestan kilisesinin üyelerinin büyük kısmı Ermenilerden oluşmaktadır. 1860'da 50 olan kilise üye sayısı 16 kişi artarak 1869 yılında 66 olmuştur. 1871 yılından 1901 yılına kadar üye olanlar ve pazar ayinlerine katılanlar belgelere yansımıştır. Toplam üye sayısı en fazla 80 iken Pazar ayinlerine katılan kişilerin sayısı 150'yi bulmuştur. 1901 yılına kadar İzmit istasyonu merkezinde bulunan kilise düzenli ve örgütlü bir şekilde çalışmış ve üye sayısını arttırmaya devam etmiştir.

İzmit merkezinde dini çalışmalar bu şekilde iken istasyon genelinde ise İzmit ile birlikte 3 kilise faaliyet yapmaktadır. 1883 yılında toplam 3 kilisede

27 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 681.

28 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 681.

29 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 682.

30 H.G.O. Dwight, *a.g.e.*, p. 288.

31 P.A.B.C.F.M. Reel 582, Belge No: 4, 12, 18, 24, 36, 42, 53, 62, 67. ve Reel 588, Belge No: 144, 154, 162, 181, 198, 212, 241. Ve P.A.B.C.F.M. Reel 596, Belge No: 301, 324, 339, 356 382, ve P.A.B.C.F.M. Reel 607, Belge No: 175, 212, 465 ve Reel 617, Belge No: 211.

Gazi

Akademik
Bakış

101

Cilt 5 Sayı 10
Yaz 2012

269 kilise üyesi ve 14 ibadet yerinde 1147 pazar ayinine katılan vardır. Toplam Amerikan Board Teşkilatı çalışanı sayısı 27 kişidir.³²

1897 yılında da istasyon genelinde 3 kilise çalışmalarını sürdürmüş, kiliselerin üye sayısı 461'dir.³³ Misyoner raporlarına göre; 1901 yılında Adapazarı, Bahçeçik ve İzmit'te papazlar Protestan cemaate kilisede hizmet vermektedir. Tüm Pazar ayinlerinde Protestanlığın öğretileri aktarılmaktadır. Sadece kilisede değil, misyoner okullarına da giderek papazlar faaliyetlerde bulunmaktadır. Örneğin; İzmit'te bulunan yüksek okula papazlar din eğitimi için gitmektedir. Adapazarı'ndaki kiliseye 85 aile gelmekte, kilise üye sayısı 151'dir. Ortalama 350 kişi Pazar ayinlerine katılmaktadır.³⁴

İzmit Kilisesi'nde Hagop Fillian Papaz olarak görev yapmaktadır. Buradaki okula da kilise destek yapmaktadır. 1901 yılında kilisenin 76 üyesi vardır ve ortalama Pazar ayinlerine katılanların sayısı 150'dir.³⁵

Yine 1901 yılı içinde; Bardezag (Bahçeçik)'te kilise üye sayısı 146'dır. Ortalama Pazar ayinlerine katılanların sayısı 200 kişidir.³⁶ Bahsedilen üç merkezde de 3 kilise etkili olarak çalışmakta ve diğer dış istasyonlarda ziyaret edilerek Protestanlık faaliyetleri sürdürülmektedir.

1904-1905 yılı İzmit İstasyonu yıllık raporu incelendiğinde, misyonerler, Hıristiyanlık adına başarılı bir yıl geçirdiklerini söylemektedirler. Protestanlık ve eğitim çalışmaları başarılı olmuş, papaz son derece başarılı çalışmalar yapmış, kilise üyesi artmış, cemaat için Hıristiyanlık aktiviteleri yapılmıştır. Bir kadın ve erkek misyoner bölge için görevlendirilmiştir.³⁷

1906 yılı İzmit istasyonu yıllık raporuna göre, Misyonerler kilise çalışmalarından son derece memnundurlar. Onlara göre başarılı bir yıl geçmiş ve kiliseler arasında kardeşlik duygusu arttırılmıştır. Kilise üye sayısı istasyon genelinde 367 ve toplam Protestan sayısı 1300 olmuştur. 4.664 dolar kiliselere yardım yapılmış ve üç kilisede başarılı çalışmalar yapılmıştır.

Adapazarı Kilisesi'nde üyeler 3000 dolar bağış yapmıştır. Kilise binasını inşa etmişlerdir. Bahçeçik Kilisesi'nde izinli bir vaiz rehberlik hizmetleri yaparak, Protestan cemaat üzerinde iyi etki yapmıştır. İzmit Kilisesi'nde vaiz bu yıl içinde başarılı toplantılar yapmış ve kilise üye sayısı 56 olmuştur.³⁸ 1906 yılında kilise yöneticileri aralarında 3 kez toplantı yapmışlardır. 3 kilisede de yönetici kurul toplantıları düzenlenmiştir.³⁹ 1906-1907 yılı raporuna göre de çalışmalar misyonerler için başarılı olarak sürmektedir. Adapazarı'ndaki kiliseye

32 P.A.B.C.F.M. Reel 596, Belge No: 297

33 P.A.B.C.F.M. Reel 608, Belge No: 779, 780, 781.

34 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 488.

35 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 489.

36 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 489.

37 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 582.

38 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 608.

39 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 609.

İngiltere'den Bayan Harris 80 lira yardımda bulunmuştur.⁴⁰ Bunun gibi örneklerden anlaşıldığı üzere dünya Protestanları bölgedeki çalışmalara ilgi göstermektedirler. Görüldüğü üzere öncelikle İzmit merkezindeki kilisede Ermeniler üzerinde yoğun Protestanlaştırma çalışmaları yapılmış ve çalışmalar kesintisiz sürdürülmüştür. Misyonerler; İzmit, Bahçecik ve Adapazarı kiliseleri hakkında ki bilgileri raporlar halinde Boston'da bulunan merkezlerine sunmuşlardır.

c. Eğitim Faaliyetleri

Misyonerler tüm Anadolu'da olduğu gibi İzmit'te de eğitim çalışmalarına öncelik vermiştir. İstatistiklerde İzmit merkezde bir karma okulda misyonerlerin eğitim verdiği görülmektedir. 1860- 1891 yılları arasında bu karma okuldaki eğitim istatistiği Ek Tablo: 3'de ayrıntılı olarak sunulmuştur.⁴¹

Yukarıdaki istatistikler sadece İzmit merkez için geçerli istatistiklerdir. İzmit İstasyonunu genelindeki eğitim çalışmalarına bakıldığında ise eğitim çalışmalarının boyutu daha iyi anlaşılmaktadır. 1883 yılında İzmit istasyonu genelinde 494 öğrenci eğitim almaktadır.⁴²

1890 yılı istatistiklerine bakıldığında İzmit'te bir erkek okulu görülmekte iken dış istasyon olan Adapazarı'nda bir kız bir de erkek okulu bulunmaktadır.⁴³ Yüksek okulda yatılı öğrencilere papaz hizmet etmektedir. 66 yatılı 30 gündüzlü öğrenci vardır. Okulda 824 Türk Lirası harcama olmuştur. Bayan Farnham, Bayan Hyde ve Bayan Kinney yatılı öğrencilere yardımcı olmaktadırlar. İlkokulda kızlar ve erkekler karma olarak eğitim almaktadırlar.⁴⁴

22 Ağustos 1895 tarihinde, R. Chambers'in belirttiğine göre; İzmit'teki okul anaokulu, ilkokul ve ortaokul şeklinde örgütlenmiştir. İlkokul öğrenci sayısı fazla olduğu için yeni sınıflara ihtiyaç duyulmaktadır.⁴⁵

Bunun yanında diğer bir eğitim kurumu Adapazarı Kız Yüksek okuludur. 29 Temmuz 1895 tarihli belgeden anlaşıldığı üzere Adapazarı Kız Yüksek Okulunda 8 öğrenci mezun olmuştur.⁴⁶ 1908 yılı eğitim istatistiğine göre Adapazarı Kız Yüksek Okulunda 141 öğrenci ve 10 öğretmen vardır.⁴⁷

İzmit istasyonuna bağlı bir dış istasyon olan Bahçecikteki okul Amerikan misyonerlerinin bölgede etkili okullarından birisi olmuştur. Bahçecik Erkek Okulu, 1879 yılında John E. Pierce tarafından kurulmuştur.⁴⁸ Onun bir yıl sonra

40 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 629.

41 P.A.B.C.F.M. Reel 582, Belge No: 4, 12, 18, 24, 36, 42, 53, 62, 71,83 ve Reel 588, Belge No: 150, 158, 167, 189, 205, 219, 247. ve P.A.B.C.F.M. Reel 596, Belge No: 311, 328, 345, 367, 292, 382. ve P.A.B.C.F.M. Reel 607, Belge No: 175, 212 ve Reel 617, Belge No: 211.

42 P.A.B.C.F.M. Reel 596, Belge No: 308.

43 P.A.B.C.F.M. Reel 607, Belge No: 193.

44 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 488.

45 P.A.B.C.F.M. Reel 608, Belge No: 767, 768.

46 P.A.B.C.F.M. Reel 608, Belge No: 766.

47 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 684, 685.

48 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 490, 491.

Amerika'ya dönmesi üzerine okulu Papaz Robert Chambers 22 yıl yönetmiştir. Chambers'in idaresindeki Bahçecik erkek okulu Bithynia High School olarakta bilinmektedir.⁴⁹

1897-1898 okul yarıyılında Bithynia Yüksek Okulunda Ermenice, İngilizce, Fen bilimleri, Tarih, Felsefe, İncil, Türkçe dersleri verilmekte bunun yanında dini çalışmalar sürdürülmektedir.⁵⁰ 1898 yılında okulda ders programı şöyle idi:⁵¹

Ermenice Okutulan Dersler: Gramer, Okuma ve Kompozisyon; Eski Ermenice Grameri ve Tercüme; Edebiyat Tarihi; Eski ve Modern Ermenice Okuma ve Kompozisyon.

İngilizce Okutulan Dersler: Başlangıç Grameri, İleri Gramer, Etimoloji ve çözümleme; Okuma III, Okuma IV, Sentaks Özümlenme ve Kompozisyon; ; İngiliz Edebiyatı; Tarih; Felsefe; İncil Dersleri.

1901 yılında okul 22 yıllık bir eğitim kurumu haline gelmiştir. Misyone-rin raporunda; "1000 erkek öğrenci burada Hıristiyanlığın öğretilerini öğrenmiştir. Bu kurum bölgedeki Hıristiyan etkisini arttırmaktadır." sözleri okulun kuruluş amacına açıklık getirmektedir. 1901 yılında okul, 116 mezun vermiştir. Mezunların; 5'i ölmüş, 3'ü işsiz, 3'ü çiftçi, 5'i doktor, 15'i memur, 19'u öğretmen, 19'u sanatkâr ve 27'si tüccardır. Amerikan Board teşkilatı yetiştirdiği öğrencileri ülke için-de maaşlı görevlisi olarak çalıştırmaktadır. Örneğin bu okul mezunların 3/2 si Osmanlı imparatorluğunda öğretmenlik ve vaizlik yapmaktadır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu Ermeni'dir. Okula misyoner teşkilatının maddi desteği sür-mekte ve bu destekle yıl içinde 7500 dolara okul için yeni bir bina yapılmıştır.⁵²

Amerikan Kolejerinde ülkeye zararlı faaliyetler de tespit edilmiştir. Bah-çecik'deki okulda da bu tip faaliyetler gözlemlenmiştir. 1901 yılında Bahçecik Protestan mektebinin⁵³ müdürünün bölgede ihtilal hazırlığı ile meşgul olmuş ve bunun için bir komite teşkil etmiştir. Bu bölgedeki Ermenilere silah dağıtıl-ması ve Osmanlı Devleti sınırları dışında yayınlanan ve Ermenileri isyana teş-vik eden Truşak ve Hınçak Gazeteleri de 10 senedir bu bölgeye gizli bir şekilde getirilmesi okulun iyi niyetlerle kurulmadığının göstergesidir.⁵⁴

Okulda İncil dersleri verilmesi, kilise hizmetleri, Pazar ayinleri, Protes-tanlıkla ilgili çalışmaların yapılması ve Konya Apostolic Enstitü ve Robert Kole-j ile işbirliği içinde çalışma yapmaları kurumun bir misyoner okulu olduğunu göstermektedir.⁵⁵

49 Frank Andrews Stone, *Academies for Anatolia*, University Press of America, 1984 London, p.84.85

50 P.A.B.C.F.M. Reel 608, Belge No: 788, 789.

51 Uygur Kocabaşoğlu, *a.g.e.*, s.133,134.

52 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 490, 491..

53 Bkz; Özgür Yıldız, *Anadolu'da Amerikan Okulları*, IQ Yayınları, İstanbul 2011, s.19.

54 Haluk Selvi, *a.g.m.*, s.782,783.

55 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 492.

1902 yılı misyoner raporları incelendiğinde İzmit'te bulunan yüksek okul 124 mezun vermiştir. Öğretmen ve personeli Amerikan Board misyoneri idare etmektedir. Ermeni, Amerikalı, İngiliz ve İsviçreli öğretmenler okulda ders vermektedir. Okulun mal ve mülkü Amerikan Board'a aittir. 1890 yılından 1902 yılına kadar okul düzenli bir şekilde maddi olarak Amerikan Board tarafından desteklenmiştir.⁵⁶

1904 yılında Bahçecik(Bardezag)' te Kız ve erkekler için karma okul dönemi başlamıştır.⁵⁷ 1904 yılında Bithynia Yüksek Okulunun tarihinde önemli bir gelişme olmuş, okul 25. yıl dönümünü kutlamıştır. Yıldönümü etkinliğine Ermeni halk, Robert Kolej müdürü, misyonerler ve çeşitli çalışanlar katılmıştır. Kutlamada; İl valisi, maarif çalışanları, Ermeni patriği ve Dr. Chambers'in tebrik mektupları okunmuştur. Okulun 22 personeli kutlamada hazır bulunmuş, müzik dinlenmiş ve öğrencilerle akşam yemeği yenilmiştir.⁵⁸ Bu belgeden elde ettiğimiz bilgilere göre, Osmanlı Devlet'inin Amerikan okullarının varlığına karşı olmadığını hatta bu kurumların faaliyetlerine destekçi olduğunu görmekteyiz. Vali'nin kutlama mesajı yollaması Amerikan kurumlarının Osmanlı devleti tarafından benimsendiğini göstermektedir. Bu tür uygulamalara diğer istasyonlardaki Amerikan kurumlarında da görmekteyiz.⁵⁹

1904 yılında okula 33 yatılı 40 gündüzlü öğrenci daha katılmıştır. Müzik bölümü popüler hale gelmiş ve spor salonu inşa edilmiştir.⁶⁰ 1905-1906 yılında Bithynia⁶¹ Yüksek Okuluna yeni kayıt olanlar 157 kişidir. 8 yerli bir Amerikan öğretmen görev yapmaktadır. Amerikan okulları genelde paralı okullardır. Öğrenciler bu okullarda belirli ücret karşılığında eğitim almaktadırlar.

Bahçecik'teki okulda da ücretli olarak eğitim yapılmaktadır. 1904 yılında 6 öğrenci, öğretmen olarak mezun olmuştur. Mezunlardan biri Bahçecik'te yetimhanede bir tanesi de okulda görev almıştır.⁶²

Bahçecik Erkek Okulunda, 1906 yılında dini programlara ilgi artmıştır. Kiliseye YMCA⁶³ destek vermiştir. Genç erkekler arasında çalışmalar sürmüş bölge vaizi gençler üzerinde etkili olmuştur. YMCA 100 lira mali destekte bulunmuş ve kilise bütçesine önemli katkı olmuş ve Protestanlık ile ilgili çalışmalar yoğunlaşmıştır, misyonerler bölgeye sık olarak ziyaretler yaparak bölgede etkili olmaya çalışmışlardır.⁶⁴

56 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 518.

57 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 583

58 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 583,584, 585.

59 İzmir Uluslararası Kolej'in yeni bina açılış törenlerine de Aydın Valisi katılmıştır. Bkz; Özgür Yıldız; *a.g.e.*, s.66.

60 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 585, 586.

61 Kocaeli, İzmit, Adapazarı tümü

62 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 609.

63 YMCA: Young Man's Christian Association (Genç Hıristiyan Erkekleri Derneği)

64 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 630.

Geri

1906 yılında Bithynia Yüksek Okulu yeni kayıt olanların sayısı 292'dir. Bunlardan 93'ü yatılı öğrencidir. Yeni bir salon yapılmış ve Erkek öğrencilerden 450 lira gelir elde edilmiştir.⁶⁵ 1908 yılı eğitim istatistiğine göre Bithynia Yüksek Okulunda, 13 öğretmen 130 çocuk eğitim almaya devam etmektedir.⁶⁶

1915 tehcir yasasından sonra Bithynia Yüksek Okulu İstanbul'a taşınmıştır. Okulun Adapazarı'ndaki kız kısmı Üsküdar'daki Home School ile birleşmiş ve bugünkü Üsküdar Amerikan Koleji'nin temeli atılmıştır. Erkek kısmı bugünkü Göztepe Parkı'nın deniz tarafındaki cephesinin karşısındaki Bahriye Nazırı Hasan Rahmi Paşa'nın Köşkü'nde tekrar açılmışsa da maddi nedenlerden dolayı 1932'de kapatılmıştır⁶⁷.

Görüldüğü üzere Amerikan misyonerleri bahsettiğimiz dönem içine İzmit'te etkili eğitim çalışmalarında bulunmuştur. Faaliyetler Ermeni öğrenciler üzerinde yoğunlaşmıştır. Ücretli bir okul olarak işletilen misyoner okulunda Protestanlaştırma faaliyetleri öncelik kazanmıştır. Mezunlarının belirli işlerde maaşlı çalıştırılması okulu itibarlı kılmıştır.

d. Yardım Faaliyetleri

Misyonerlerin yardım çalışmaları içinde yetimhaneler önemli bir yer tutar. Amerikan misyonerlerinin açmış oldukları yatılı okullarda genelde bir bölüm yetimlere ayrılmıştır. Okul ile birlikte yetimhane ortak bir kurum olarak işletilmiştir. Bahçecikte de okulun yanında bir de yetimhane açılmıştır.⁶⁸

Misyoner R. Chambers raporunda belirttiğine göre; Bahçecik İzmit Körfezinde önemli bir sahadır ve denize 3 mil uzaklıktadır. Bölgede 9.000 Ermeni yaşamaktadır. Ermenilerin bulunduğu bölgede zaten Amerikan misyonerleri için önemli bir faaliyet alanıdır. Bahçecik yetimhanesi ruhsatlı olarak 12 Şubat 1897 yılında kurulmuştur. Yetimhaneye Protestanlar yardımda bulunmakta ve bu kurum bağışlarla ayakta durmaktadır.⁶⁹

Yetimhanedeki çocuklar aynı zamanda Bahçecikte bulunan okulun öğrencileridir. 29 Haziran 1897 yılı raporuna göre yetim çocukların büyük kısmı okulun ticari bölümünde eğitim almaktadır.⁷⁰ Yine 1897 yılında 9 yetim İstanbul'dan yetimhaneye gelmiştir. Bu çocuklara giyecek ve yiyecek yardımı yapılmıştır. Bir yıl içinde yetimlerin sayısı 30' a çıkmıştır. Yetimhaneleri sadece Amerikalı Protestanlar değil tüm dünyada bulunan Protestanlar desteklemektedir. Örneğin Bahçecikteki yetimhaneye İsviçreli Protestanlar yardım gön-

65 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 631.

66 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 684,685.

67 "Bitinya'da Bir Amerikan Koleji", *Arkitekt Dergisi*, Mayıs 1993, Sayı 5, s. 98.

68 Adnan Şişman, *XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devletinde Yabancı devletlerin Kültürel ve sosyal Müesseseleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2006, s.391.

69 P.A.B.C.F.M. Reel 608, Belge No: 788.

70 P.A.B.C.F.M. Reel 608, Belge No: 794.

dermektedir. Bunun yanında kilise cemaati ve kişilerde yetimhaneye destek vermiştir. Her yıl toplam ortalama 790 dolar yıllık yardım yapıldığı belgede görülmektedir. 1898 yılında İngiliz Leydi Bayan Newnham ve Bayan Jenkins gönüllü olarak yetimlere yardım etmiştir. Bunun yanında Bayan Jenkins bir yıl yetimlerin yanında çalışmıştır.⁷¹

25 Şubat 1898 tarihinde de yetimhaneye İstanbul'dan 9 erkek çocuk gelmiştir. Amerikan Kız yatılı okulu olarak kullanılan bina bu yıldan itibaren yetimhane olarak kullanılmaya başlanmıştır. Yine bu yıl içinde İsveç komitesi yardım etmiş ve yetimlerin sayısı 100'ü bulmuştur Yetimlerin 80'i İstanbul, 3'ü Akhisar, 1'i Kurtbelen, 5'i Uncular, 3'ü Adapazarı, 2'si Diyarbakır, 2'si Egin, 3'ü İzmit, 1'i Arslanbey ve 1'i ovacıktan gelmiştir.⁷²

17 Mart 1898 yılı raporuna göre Bay Chambers, Bahçecik Erkek Yetimhanesinde çalışmakta ve Bahçecik Kilisesi din görevlisi Papaz Harutune Garabedian yetimhanede Protestanlık çalışmalarını yürütmektedir. Bölgedeki yerli Protestanlar da yetimhane çalışmalarına destek vermektedirler.⁷³

1900 yılında da Misyoner R. Chambers yetimhane çalışmalarının yürütmeye devam etmektedir. Misyoner kayıtlarında, kurumları için yapılan yardımlar da kayıt altına alınmıştır. Bahçecik yetimhanesinde de bu tip belgeler bulunmaktadır. Örneğin, 30 Haziran 1900'de yetimhane için yapılan yardımlar Amerikan Kuruşu(ps) olarak şöyledir: Yetimlerin akraba ve annelerinden: 6.500; Kilise ve köylerden: 4.289; İstanbul; Bayan Dunn: 100; Londra ve Cardiff'teki Ermenilerden: 15.400; İngiltere'den bireysel bağışlar: 1.072; Bayan Jenkiss: 605; İsviçreli Cemaat. 13.216; Edinburgh'dan Bayan Marshall: 1.870; Güney Rusya'dan Papaz Peter Unruh: 1.155; New York'dan: Bay ve Bayan Holder: 568; Bayan Gilbakian: 114; İstanbul'dan Bayan Mason, Bay Dickenson: 270; toplam 45.260 Amerikan Kuruşu/ 411 10 8 Türk Lirası.

Görüldüğü üzere dünyanın birçok yerinden Protestanlar bağışta bulunmuştur. 1900 yılında yetimhanede 86 yetim bulunmaktadır. Yetimler arasında etkili misyonerlik çalışmaları yapılmaktadır. Bay Ohannes Muggurian Ermeni Kilisesinde yetimlere dersler vermekte ve dini alanda bilgilendirmektedir. Bayan Newnham yetimlerin ihtiyaçlarını karşılamakta yardım etmektedir. Yiyecek ve giyecek ihtiyaçlarını karşılamaktadır.⁷⁴ Misyonerler en çok etkide bulunabilecekleri yetim nüfusu çok iyi bir şekilde değerlendirmişlerdir.

Yetimhaneye 1902 yılında toplam kabul edilen yetim sayısı 164 olmuştur, Çocukların çoğu Ermeni Kilisesine gitmektedir.⁷⁵ İncelenen belgelerde de

71 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 515,516 ,517,518.

72 P.A.B.C.F.M. Reel 608, Belge No: 787.

73 P.A.B.C.F.M. Reel 608, Belge No: 797, 798.

74 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 487.

75 P.A.B.C.F.M. Reel 617, Belge No: 515,516 ,517,518.

görüldüğü üzere Amerikan misyonerleri Ermeni yetimleri üzerinde Protestanlaştırma faaliyetleri fırsatını çok iyi kullanmışlardır. Yardım kuruluğu olarak kurdukları bu kurumlarda kendi din ve mezheplerini yaymışlardır. İzmit'te de yardım faaliyetleri Bahçecik Yetimhanesinde yapılan misyonerlik çalışmalarıyla etkili kılınmaya çalışılmıştır.

Sonuç

1832 yılından itibaren incelediğimiz Amerikan Arşiv belgelerinde misyonerlerin İzmit'te yoğun bir çalışma programı uyguladıklarını söyleyebiliriz. 1856 yılında kurdukları İzmit istasyonunda dini, eğitim ve yardım faaliyetleri ile bölgede bulunan çoğunluğu Ermeni'yi Protestanlaştırmayı başarmışlardır.

İzmit'te Amerikan Board Teşkilatı; misyoner, öğretmen, papaz ve vaizler ile çalışmaları yürütmüştür. Teşkilatın kendisinin maaş vererek çalıştırdıkları bu görevliler, Osmanlı Devleti'nin zayıflamasını fırsat bilerek bir şekilde devlet içinde devlet olarak faaliyet göstermişlerdir.

İzmit istasyonunda dini faaliyetler; İzmit, Adapazarı ve Bahçecik Kiliselerinden yürütülmüştür. Bu üç kilise düzenli olarak pazar ayinleri ve dini çalışmalar içerisinde bulunmuştur. Yeni kayıt ettikleri Protestanları merkezleri Boston'a hızlı bir şekilde duyurmuşlardır.

Eğitim faaliyetlerinde; İzmit Karma Okulu, Adapazarı Kız Okulu ve Bahçecik Yüksek Okulu ön plana çıkmaktadır. Bu okullardaki öğrencilerin büyük çoğunluğu Ermenililerden oluşmaktadır. Okullarda İncil derslerinin olması ve öğrencilerin kiliselerde Pazar ayinlerine katılmaları, bu eğitim kurumlarının misyonerlik amaçlı kurulduklarını göstermektedir.

Yardım çalışmalarında ise Bahçecik Yetimhanesi, okul ile birlikte faaliyet göstermiştir. Yetimler, okulda öğrenci olarak bulunmakla kalmayıp, mezun olduklarında Board Teşkilatı'nın çalışanı olarak Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde görevlendirilmişlerdir.

Sonuç olarak; Osmanlı Devleti'nin son yüzyılında Amerikan misyoner faaliyetlerinin tüm Anadolu'da olduğu gibi İzmit'te de etkili olduğunu söylemek mümkündür. İncelenen dönemdeki belgeler bu faaliyetlerde misyonerlerin etkili olduğunu ve çalışmalarında büyük bir sıkıntı çekmediklerini göstermektedir.

Kaynaklar

Amerikan Board Arşiv Belgeleri

P.A.B.C.F.M. Reel 582

Belge No: 4, 9, 12, 15, 16, 18, 19, 21, 24, 27, 33, 36, 39, 42, 48, 53, 58, 62, 67, 71, 83.

P.A.B.C.F.M. Reel 588

Görüş

Belge No: 144, 150, 154, 158, 162, 167, 181, 189, 198, 205, 212, 219, 247, 241.

P.A.B.C.F.M. Reel 596

Belge No: 108, 215, 292, 297, 301, 308, 311, 324, 328, 339, 345, 356, 367, 382.

P.A.B.C.F.M. Reel 607

Belge No: 175, 193, 212, 465

P.A.B.C.F.M. Reel 608

Belge No: 766, 767, 768, 779, 780, 781, 788, 794.

P.A.B.C.F.M. Reel 617

Belge No: 202, 203, 211, 330,488, 489,490, 491, 515,516 ,517, 518, 582,583, 584, 585, 586, 608, 609, 629, 630, 631, 681,682, 684, 685.

Kitaplar

DWIGHT H.G.O., *Christianity In Turkey: A Narrative of The Protestan Reformation in The Armenian Church*, Ballantyne Printir, London 1854.

KOCABAŞOĞLU Uygur, *Anadolu'daki Amerika*, İmge Kitapevi, Ankara 2000.

PRIME AD.G., *Forty Years in the Turkish Empire or Memories of Rev. William Goodell*, Cambridge University Press, New York 1883.

STONE Frank Andrews, *Academies for Anatolia*, University Press of America, London 1984.

ŞİŞMAN Adnan, *XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devletinde Yabancı Devletlerin Kültürel ve sosyal Müesseseleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2006.

UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi I. Cilt*, TTK, Ankara 1994.

YILDIZ Özgür, *Anadolu'da Amerikan Okulları*, IQ Yayınları, İstanbul 2011.

Makaleler

KAYA Şennur, AKTUĞ İlknur, "İzmit'teki Azınlık Yapıları" *İTÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5 Sayı 1; s.31-42.

SELVİ Haluk, "Ermeşe (akmeşe) Manastırı ve Ermeni Olaylarındaki Yeri", ASAM Türkiye II Kongresi, ASAM Yayınları, Ankara 2007, s.777-791.

"Bitinya'da Bir Amerikan Koleji", *Arkitekt Dergisi*, "Mayıs 1993, Sayı 5, s. 94-98.

Görüş

Akademik
Bakış

109

Cilt 5 Sayı 10
Yaz 2012

Ek Tablo 1: 1860- 1901 yılları arasında İzmit'te Amerikan Board Teşkilatının Çalışanları:⁷⁶

Tarih	AMERİKAN					YERLİ				
	Misyoner	Doktor	Diğer Yardımcılar	Kadınlar	Toplam	Papaz	İzinli Vaiz	Okul Öğretmeni	Diğer Yardımcılar	Toplam
1860	2			2	4		1	1		2
1861	2			2	4	1		4	1	6
1862	1			1	2		1	3		4
1863	1			1	2		1	3	1	5
1864	1			1	2	1		1	2	4
1865	1			1	2		1	2	1	4
1866	1			1	2		1	1	2	4
1867	1			1	2		1	1	1	3
1868	1			1	2		1	2	1	4
1869	1			1	2		1	1	1	3
1871	1			1	2	1		2		3
1872	2			3	5	1		2	1	4
1873	1			2	3		1	1		2
1876							1	1		2
1877							1	1		2
1879							1	1		2
1883						1	1	1	1	3
1884						1		1		2
1885							1	1		2
1886							1	1		2
1887						1	1	1	1	4
1890							1	1		2
1891							1	1		2
1898							1	4		5
1901							1	4		5

Ek Tablo 2: 1860-1901 yılları arasında İzmit Merkezinde Kilise Çalışmaları:⁷⁷

Yıl	Kilise Sayısı	Toplam Üye	İbadet Yeri Sayısı	Ortalama Pazar Ayinine Katılanlar
1860	1	50		
1861	1	49	1	80
1862	1	56	1	95
1863	1	61	1	105
1864	1	65	1	105
1865	1	61	1	100
1866	1	63	1	96

76 Tüm tablolardaki veriler sadece İzmit merkez için geçerli olanlardır. İzmit'in dış istasyonlarındaki çalışanlara yer verilmemiştir. P.A.B.C.F.M. Reel 582, Belge No:4, 9, 15, 21, 27, 33, 39, 48, 58, 67. ve Reel 588, Belge No:144, 154, 162, 181, 198, 212, 241. ve Reel 596, Belge No: 301, 324, 339, 356,382. ve Reel 607, Belge No: 175, 212, 465 ve Reel 617, Belge No: 211.

77 P.A.B.C.F.M. Reel 582, Belge No: 4, 12, 18, 24, 36, 42, 53, 62, 67. ve Reel 588, Belge No: 144, 154, 162, 181, 198, 212, 241. Ve P.A.B.C.F.M. Reel 596, Belge No: 301, 324, 339, 356 382, ve P.A.B.C.F.M. Reel 607, Belge No: 175, 212, 465 ve Reel 617, Belge No: 211.

İzmit'te (Nicomedia) Amerikan Misyoner Faaliyetleri

1867	1	66	1	70
1868	1	66	1	80
1869	1	66	1	85
1871	1	71	1	135
1872	1	74	1	150
1873	1	74	1	125
1875	1	74	1	90
1876	1	60	1	55
1877	1	50	1	55
1879	1	38	1	100
1883	1	4	1	150
1884	1	64	1	100
1885	1	64	1	120
1886	1	55	1	90
1888	1	55		
1890	1	45		
1891	1	41		
1898	1	58		150
1901	1	80		

Ek Tablo 3: 1860- 1891 yılları arasında İzmit Karma Okuldaki Eğitim İstatistiği.⁷⁸

YIL	Okul Sayısı	Kız öğrenci	Erkek öğrenci	Toplam
1860	1	25	15	40
1862	1	50	15	65
1863	1	50	15	65
1865	1	53	15	68
1866	1	53	18	68
1867	1	50	22	72
1868	1	50	22	72
1869	1	44	20	64
1870	1	25	5	30
1871	1	28	12	40
1872	2	28	23	51
1873	1	30	10	40
1874	-	-	-	-
1875	1	25	10	35
1876	1	13	7	20
1877	1	4	4	8
1879	1	30	6	36
1883	1			35
1884	1			40
1885	1			42
1886	1	18	12	30
1887	1	50		
1890	1	22	16	38
1891	1	25	17	42

78 P.A.B.C.F.M. Reel 582, Belge No: 4, 12, 18, 24, 36, 42, 53, 62, 71,83 ve Reel 588, Belge No: 150, 158, 167, 189, 205, 219, 247. ve P.A.B.C.F.M. Reel 596, Belge No: 311, 328, 345, 367, 292, 382. ve P.A.B.C.F.M. Reel 607, Belge No: 175, 212 ve Reel 617, Belge No: 211.